

D. Á.: – A kultúrájáról és a mi közös történelmünkről is. Meggyőződése, hogy ha a magyar gyerekek azzal a tudattal nőnének fel, hogy itt a cigányok hatszáz éve jóban rosszban együtt éltek, akkor másképpen szemlélnék cigány osztálytársaikat.

K. A.: – 2600 településen vannak az iskolákban cigány gyerekek, tehát a magyarországi 3075 településnek a döntő többségében. A probléma ott van, hogy hazánkban 13 nemzeti vagy etnikai kisebbség él. Többségük kis létszámban, szétszórtan. Ezt a problémát komolyabban kell venni. Nagy lemaradásunk van: néhány cigány nyelvű könyv illetve dokumentum jelent meg. Ez pedig kevés. A pedagógusképzésben kéne sokat előrelépni, s valóban, egymás után jelentkeznek a különböző pedagógusképző intézmények. Szeretnénk a cigányok oktatására jobban felkészült pedagógusokat képezni. De ennek az eredménye csak sok év után jelentkezik. Fontos, hogy az Országos Közoktatási Intézetben, az Országos Közoktatási Szolgáltató Irodában, a tankerületi oktatásügyi központokban vannak cigányreferensek. De mindez önmagában kevés, ezek csak az útnak az első lépései.

D. Á.: – A kormányzat mennyi pénzt szán erre? Mikor lesz belőle konkrét eredmény, tanítható oktatási program?

K. A.: – A szándékot kifejezi az is, hogy 40% plusz támogatást kapnak a normatív támogatásban. 41 ezer forintot kap egy általános iskolás után a fenntartó. Ezt megkapják az etnikumok után is. A nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozó gyerekenként 16 500 Ft-ot. Ez önmagában nem fedezi a költségeket, de a szándékot kifejezi. A probléma ott van, ha nem arra költik, amire adjuk. A feladatunk az, hogy kizárólag azok az iskolák kaphassák meg a támogatást, amelyek a nemzeti vagy etnikai kisebbségek gyermekeinek külön programot csinálnak

F. R. K.: – Az Oktatáskutató Intézetben csináltunk egy körkérdeést. Az önkormányzatokhoz intéztünk levelet a kiegészítő állami támogatás felhasználásáról. Nagy zűrzavar van ez ügyben, tudniillik, sehol semmilyen fórum nincsen. Mi vagyunk az egyetlen, akiknek van valamilyen becslése arról, hogy mennyien kapják a nemzetiségek után és hány cigánygyerek után.

Sz. S.: – Ezt lehet tudni?

F. R. K.: – Becslések vannak. Azokról tudunk valamit, akik válaszoltak nekünk, ezért nem is merek számokat mondani. Nem tartják számon a gyerekeket, mintha egy szégyenfelt volna, hogy ha valaki nem igazi magyar származású.

F. M.: – Három éve kapják az iskolák, helyesebben az önkormányzatok ezt a pénzt – miközben az ellenőrzési rendszer nincs kidolgozva. Az önkormányzatok megkapják, és utána arra költik a pénzt, amire akarják. És nem abba az intézménybe jut, ami a költségvetési törvényben meghatározott.

D. Á.: – Vajon igénybe veszik-e a fejkvótát? Nem! Még hozzá azért nem, mert az ő véleményük szerint ahhoz cigány iskolának vagy cigány osztálynak kellene működnie. Valóban előfeltétele ez a fejkvótának?

K. A.: – Nem. Egy programtervet kell készíteni, mire kívánják fordítani a kiegészítő fejkvótát. Ebben lehet akár felzárkoztató-foglalkozás, lehet különfoglalkozás, nyelvi gyakorlat, lényeg a valamilyen többlet biztosítása. Nem kell feltétlenül külön cigány osztályt csinálni! Szűrőpróba szerűen több helyen ellenőriztük, megfelelően használják-e föl a többlettámogatást. Rendszeresebbé, általánosabbá kellene tenni az ilyen ellenőrzéseket.

Sz. S.: – Mikor készül egy olyan koncepció, amely a NAT-ba is beépíthető?

F. M.: – Kalocsán elindul egy posztgraduális pedagógusképzés, amelyen olyan szakemberek vesznek részt, akik garancia arra, hogy a NAT-ban immár módosított változatban megfelelő módon elő lehet készíteni ezt az anyagot.

Kommunikatív szerb anyanyelvi képzés

A szerb anyanyelvi oktatásban egyre sürgetőbb az igény, hogy a tanulók anyanyelvért az általános iskolában megfelelő fokra kell fejleszteni.

A mi tennivalónk az lehet, hogy az anyanyelv fejlesztésének munkájába több tervszerűséget vigyünk. Tervszerűséget az jelentene, ha a fejlesztés fokozatait, a nyelvtanhoz

hasonlóan, mind a nyolc osztályban meghatároznánk. Az anyanyelv elsajátításában a legfőbb gondot az okozza, hogy itt készségek megszerzéséről van szó (helyesírási, nyelvhelyességi, helyes kiejtés, gazdag szókincshasználattal stb.), és erre nem elegendő az iskolai óraszám.

Az anyanyelv fejlesztése olyan időigényes munkát kíván, mint az idegen nyelveké, ezért figyelmünknek a modern nyelvoktatás módszeres eljárásaira is kell irányulnia. A jelenlegi keretek között a következő lehetőségeink vannak: kiscsoportos intenzív foglalkozás megvalósítása, az elméleti anyag további csökkentése, sok tervszerű gyakorlat beiktatása, a nyelvi órák gyakorlatainak tervszerűbbé tétele stb. A tanár példaadása, a tankönyv szövegeinek magnetofonról való hallgatása segítené a fejlődést.

A nyelvművelésnek (nemcsak a nyelvhelyességnek) az anyagát tematikusan fel kell dolgozni, a nyelvtani anyagnak és az életkornak megfelelő ütemben. Először a hangtani megalapozás (beszédtechnika) volna a középpontban, utána a szókincsfejlesztés, a helyes mondatalkotás stb. Következne az eddiginél nagyobb időbeli keretben és tematikusabban. Külön jelentőséget kell tulajdonítanunk a tanulók szóbeli megnyilatkozásainak, az előadóképességnek, a kifejezőképességnek. A nyelvtani óra menete úgy alakulna, hogy az elméleti alapvetés után gyakorlatokat végeztetünk a tanulókkal, hogy készséggé fejlesszük ismereteiket. A tankönyvek sok színes, érdekes gyakorlatot, játékot tartalmaznak. A nyelvtannak eddigi merev, rigid arculatát meg kell változtatni anélkül, hogy tudományos értékét elveszítené. Az érdeklődés felkeltésére alkalmasak volnának szép olvasmányok a nyelv életéből: pl. vonzóvá tennék az órát a szólásainkról, szókincsünkről szóló színes olvasmányok.

A szerb anyanyelvi nevelés a nemzetiségi kultúra átadásának, átvételének folyamata, ezen belül pedig a helyes, szép és ugyanakkor az egyéni beszédre nevelésnek van kiemelt fontossága. Miért halad mégis nehezen ennek a megvalósítása?

Bizonyos, hogy az írásbeli nyelvhasználat kérdése is urjal tárgyunkat, legalábbis nagyobb szerepe van a szóbeli kifejezőmód fejlesztésének.

Korlátozza viszont a beszédképesség fejlesztését az is, hogy a szóbeli gyakorlatok megoldását, a feleletek színvonalát a gyerek nem tudja úgy ellenőrizni és értékelni, ha felel, mint ha ír. Hiszen alig fordul elő, hogy újból és mintegy kívülről hallhassa magát beszélni. Az írásbeli feladatot előzetesen is javítgatja, alakítgatja, fontolgatja, a kijavított feladat tanári megjegyzésein pedig gondolkodik, kérdezhet róluk: megvalósulhat tehát az önértékelés, a tanári értékelés meggyőzővé válhat.

Indokolt lenne a magnetofon, sőt nyelvi laboratórium használata, alkalmazása a helyes, szép beszéd, a jó, szép hangsúlyos szerb kiejtés fejlesztése, a hanglejtés, beszédallam kommunikációs szerepének vizsgálata terén is, annál is inkább, mert ezek a gyerekek nem élenek szerb nyelvi közegben. Így maguk döbbennének rá hibáikra, beszédbeli modorosságukra.

Magam is tapasztaltam ennek fontosságát, amikor egy csoportfoglalkozás beszámolóját lejátszottuk a gyerekeknek. Semmiféle tanári, felnőtti intés, tanács nem serkentette volna bennük a hibák elleni küzdelmet annyira, mint ez a situáció.

Kevés természetes beszédhelyzetet teremtünk az iskolában és sok mesterkéltet. Olykor megkérdezzük ugyan a gyerekeket, miről van mondanivalójuk, miről szeretnének beszélni, írni, ez azonban kellő eredménnyel nem jár. Az iskolai, otthoni fogalmazások témáját, címét általában a tanárok határozzák meg. Beszélgetni nem tudnak gyerekeink, ezt a beszédformát nem is igen gyakoroltatjuk velük, pedig erre otthon, a családban is egyre ritkábban van módjuk.

Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a nyelv nemcsak a tudományok kulcsa, hanem egyes művészeteké, elsősorban az irodalmé is, a gyerekek esetében pedig a játéké is. Ennek az igazságnak a közvetítésére a jelenlegi felső tagozatos irodalomanyag nem eléggé alkalmas: kissé komor, sok benne a gyerekek nyelvi világától még távoli mű, kevés a jó, aktuális, érdekes ifjúsági mű, a gyerekek számára átláthatóbb, vidám, könnyed, de irodalmilag igényes vers. Amíg az irodalomtanítás tanterve és módszertana nem lép közelebb a gyerekek világához, s így nem tölti be a mostaninál jobban a nyelvi képésnek feltétlenül rá háruló feladatát, addig a nyelvtanórák a maguk mozgékonyabb, önállóbb nyelvi-irodalmi példaanyagával megtehetik az első lépéseket. Játékos, derűs, a nyelvi örömekre, ritmusélményekre épülő verseken szemléltetni a kifejezés gazdag lehetőségeit: ez is fontos eszköze az anyanyelvi képésnek. S még tovább kell lépünk. Az ének-

és a rajzoktatás némileg megelőzött bennünket. Az iskolás gyerekek játékos, derűs önkifejezési eszköze lehet az ének és a rajz. Az irodalom és a nyelvtan egyik határterületén, a fogalmazástanításban a legjobb esetben addig jutunk el, hogy a nyelv a közlés és némileg az ábrázolás eszköze legyen. De nem, vagy csak ritkán valósul meg, hogy a gyerekek saját „művei”, nyelvi produktumai az önkifejezés formái legyenek, ne kívülről vagy felülről megjelölt témák kidolgozásai. Az alkotás és egy művészetben való részvétel örömeit mi ritkábban tudjuk adni a gyerekeknek, mint más művészeti tárgyak. A beszédkészség, a helyes kiejtés, a hangsúly, a dallam, a dinamika kifejező szerepének értékelésében, a szép beszédre való nevelés érdekében pedig többet és szervezettebben kellene foglalkoznunk tárgyunkban a versmondással, és az iskolában a gyermekszínjátszással is.

Nemcsak a nyelvi órán belül feladatunk tehát a helyes arányok kialakítása az anyanyelvi képzés érdekében, hanem egész tantárgyunkban, amelyet különórak, külön tanfolyamok segítségével lehetne elvégezni.

SZVOBODA VIDOSZAVA

A kétegyházi román iskola

A kétegyházi román iskola 200 éves fennállásának évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen hangzott el az alábbi beszéd, melyet szó szerint közlünk

Korabeli dokumentumok azt igazolják, hogy Kétegyháza, mint település már 1412-ben létezett, és már abban az időben lakóinak többsége román ajkú, ortodox vallású volt. Van tehát e településnek és az itt évszázadok óta, békében együtt élő kétegyházi embereknek igen gazdag múltja.

Az évszázadok során e faluban többféle nemzetiségű román, magyar, tót, sváb, zsidó, cigány ember élt, értelemszerűen saját anyanyelvét és vallását gyakorolva.

Meghatározó etnikai jegyei, lélekszámukból adódóan is – a románságnak voltak. Az évszázadok során a történelmi változások, az urbanizáció, az együttéléssel járó természetes asszimiláció folyamata, az elszigeteltség a nyelvországától, ezeket az erőteljes etnikai jegyeket elhalványította.

Felmerülhet a kérdés, mi maradt meg, mi az, ami reményt adhat a Magyarországon, szűkebb értelemben a Kétegyházán élő románság megmaradásához?

Az állam nyújtotta lehetőségekhez feltétlenül párosulnia kell az identitástudatnak, amely az időkben és az 50 év körüliekben még igen erős. Sajnálatos módon a fiatalabb generációkba ezt nem sikerült teljes mértékben átplántálniuk. A Kétegyházán használatos, arhaikus elemeket tartalmazó, speciális, a maga nemében csodálatos román nyelvet a mai napig is megőrizték. Sajnálatos tény, hogy a 20-30 éves korosztály érti ugyan a nyelvet, de egyre kevesebben beszélik. Csodálatra méltó azonban ez utóbbi korosztály érdeklődése a románság múltja, kultúrája, hagyományai iránt.

Gazdag ismeretanyag birtokában vannak az idők, és néhány nagyon lelkes hagyományápoló ember mint pl. a *Buha házaspár*, *Purece Péter*, *Árgyelán Péterné*, az *Ottlakán házaspár*, *Simonka Tivadar* az idős mesemondó és mások. Ők azok, akik a fiatalokban élesztgetik az érdeklődés szikráját. E tevékenységük mindenképpen tiszteletreméltó. Kévs forrásdokumentum áll rendelkezésünkre múltunk kutatásához és megismeréséhez. Alapdokumentumnak számít azonban az a korhű román nyelven megírt monográfia, amelyhez hasonlóval nagyon kevés település büszkélkedhet. Kétegyháza e vonatkozásban szerencsésnek vallhatja magát. Az itt élő emberek iskolázottsága, műveltségi szintje igen alacsony volt. De mint minden nép vagy népcsoport esetében születtek kiemelkedő tehetségű, kulturált emberré váló egyéniségei is. Kétegyházán 1849. december 30-án születet *Iosif Ioan Ardelean*, aki elemi szintű iskoláinak elvégzése után Aradon végezte el a teológiát.

A kétegyházi románság alkotmányos jogaival élve első ízben választott magának papot Iosif Ioan Ardelean személyében. A fiatal ortodox lelkész saját korának polihisztorja volt. Lelkészi teendői mellett irodalmi, szociológiai, néprajzi tevékenységet is folytatott. 1878-ban jelent meg első kötete az iskoláskorú gyermekek testi és lelki fejlődéséről.